דרשוני כרך א — מדרש שמיעה

מדרש שמיעהרבקה לוביץ

שלוש נשים קשתה עליהן השמיעה, ונתבעו על מה שלא שמעו. האחת ספק שמעה ספק לא שמעה ולקתה; השנייה שמעה פתח האוהל וננזפה; השלישית לא שמעה ולקתה.

ספק שמעה ספק לא שמעה ולקתה זו חוה. שנאמר 'ויצו ה' אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו' (בראשית ב, טז-יז), ואומר: 'ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ אשר צויתיך לאמר לא תאכל ממנו' (שם, ג, יז).וחוה היכן הייתה באותה שעה? יש אומרות שחוה לא שמעה דבר ה', שהרי הצלע אין דרכה לשמוע. לפיכך בשעה שקצף ה' לא אמר לה אלא 'מה זאת עשית' (בראשית ג, יג). ויש אומרות שחוה שמעה את דבר ה', שהרי אדם הראשון דו- פרצופין היה ומה ששמע הזכר אף הנקבה שמעה, מפני שהיא עמו בשמיעה. ולקתה, שנאמר 'הרבה ארבה עצבונך והרנך' (שם, ג, טז).

שמעה וננזפה זו שרה. שנאמר 'ושרה שמעת פתח האהל' (בראשית, יח, י). ומדוע צחקה שרה? אלא כל האומר שרה חטאה אינו אלא טועה. שהרי אינו דומה מי ששומע נבואה שנדברה אליו למי ששומעת נבואה פתח האוהל. שכאן יודע ומרגיש בטיבה של אותה נבואה, ואילו כאן שומע את הנבואה כשומע דברי חברו. פעמים שהוא מאמינם, פעמים שאינו מאמינם. וננזפה, שנאמר 'למה זה צחקה שרה' (שם, יח, יג).

לא שמעה ולקתה זו אשת לוט. שנאמר 'המלט על נפשך אל תביט אחריך' (שם, יט, יז). ואשת לוט היכן הייתה באותה שעה? יש אומרות שלא הייתה לידו באותה שעה, שהיתה מכינה לו צידה לדרך. ויש אומרות שהייתה לידו וסברה שלא נצטוותה בדבר כלל, שהרי נאמר 'אל תביט אחריך'. ולקתה, שנאמר 'ותבט אשתו מאחריו ותהי נציב מלח' (שם, יט, כו). ומהו שנאמר 'אחריו' ולא 'אחריה'? מלמד שנהג עמה הקב"ה כמה שהיה נוהג עם לוט אילו הביט אחריו, ונענשה זו על מה שנצטווה זה.

'וַתְּהִי נְצִיב מֶלַח' (בראשית יט, כו)

שאלו בבית מדרשה של ברוריה: למה נעשתה אשת לוט לנציב מלח?ובמקום אחר שאלו: נשים כיצד שומעות את דבר ה'? ואמרו: יש שבעליהן מדברין עמן בלילה מה ששמעו מפי הגבורה, ויש ששומעות פתח האוהל את דבר ה'. אלא שכולן ננזפות ולוקות כאילו הן היו שם, כאילו הן שמעו וכאילו דיבר ה' אליהן ממש, שהרי כבר אמרו: 'אשתו כגופו'. ועל עלבון זה הנשים בוכות, ודמעותיהן מתגלגלות ונאספות על אשת לוט, ששם אין לה, אך היא יציבה ועומדת, וטעמה עמה כל הדורות עד עצם היום הזה. ועוד אמרו בבית המדרש של ברוריה: לעתיד לבוא יימס נציב

המלח. יש אומרות מפני שיבואו מים של תורה וימסו אותו. ויש אומרות שלא יהיו עוד נשים שדמעותיהן יתגלגלו על אשת לוט. ויש אומרות שני הדברים חד הם.

מדרש זה פורסם לראשונה בתוך: רבקה לוביץ, 'ותלך לדרוש – מדרש נשים יוצר', טובה כהן (עורכת), האשה ביהדות: סדרת דיונים, 11(תשס"ג), עמ' 14.

אדם הראשון דו-פרצופין היה – בבלי, ברכות סא, ע"א. אשתו כגופו – בבלי, יבמות סב, ע"ב.